

О. С. Комар

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

Викладач кафедри іноземних мов

КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: РОЛЬ ВПРАВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ РІЗНИХ АСПЕКТІВ МОВИ

Останнім часом і в нашій країні, так і за кордоном, все більшою популярністю користується комунікативна (комунікативно-функціональна) лінгвістика, основні положення якої визначаються наступним:

- комунікативний процес, як особливий вид діяльності, спрямований на встановлення, підтримування та обмін інформацією між людьми, де можна виділити дві взаємодіючі сторони – лінгвістичну і соціальну, оскільки будь-яка комунікативна активність визначається конкретною ситуацією спілкування і відбувається на основі певних умов, що безпосередньо впливають на її організацію та спрямованість;
- використання мови відбувається у межах ситуації спілкування і впливу на стратегію комунікативної активності учасників цього спілкування, тобто виключається вживання висловлювань, не пов'язаних з контекстом;
- в якості комунікативної одиниці розглядаються певні дії, які можна назвати мовними актами (слова, словосполучення, речення): заперечення, пояснення, прохання, запитання, вдячність тощо. Значущість елементів мовного акту у межах комунікативної активності визначається зв'язним текстом, де визначені їх функції і значення;
- мовні наміри учасника комунікативної активності зумовлюють виникнення мовленнєвого акту, де

враховуються наявні знання про учасників спілкування, мету спілкування, тему, місце, умови тощо;

- усне спілкування є найбільш природною і поширеною формою, яка проявляється найчастіше у вигляді діалогу; тому, в процесі дослідження і викладання мови доцільніше рухатися від умов і функцій спілкування до систематизуючих елементів, а не навпаки [4: 85].

Отож успішність комунікації, передусім, залежить від:

а) намірів, бажання вступити у взаємодію, тобто здійснити мовленнєвий намір;

б) уміння висловлювати мовленнєві наміри, які дають можливість встановлювати і підтримувати взаємодію з іншими учасниками спілкування, інформувати їх, переконувати, доводити, аргументувати свою точку зору відповідно до теми спілкування тощо;

в) рівня володіння структурними і системними елементами мови на різних її рівнях, від уміння застосовувати їх відповідно до ситуації спілкування;

г) рівня володіння набором елементів мови, які необхідні для реалізації процесу спілкування – як починати спілкування, продовжувати (завершувати) діалог, перехоплювати ініціативу, змінювати тему спілкування[1:53].

Так само як знання лінгвістичного матеріалу, так і навички та вміння є невід'ємною частиною комунікативного володіння мовою, тому, було б логічно навчати усім цим аспектам мови одночасно. Наразі, розглядають три основні підходи до процесу навчання мови, які унаслідок ієрархічної залежності різних аспектів мови можуть направляти викладача і того, хто навчається до інтенсифікації процесу вивчення мови, або навпаки.

1. Лінгвістичний. Підхід, для представлення якого в літературі застосовується термін мовний, що частково обмежує поняття, оскільки він реалізується з опорою, як на мовний, так і на мовленнєвий матеріал. Передусім, цей підхід зорієнтований на вивчення самого матеріалу, який поданий у вигляді різних підсистем, текстів підібраних за тематичним принципом тощо.

В подальшому навчанні передбачається так звана активізація засвоєного матеріалу, після чого учень повинен зробити спробу спілкуватися мовою, що вивчається. Якщо розглядати лінгвістичний підхід з позиції трьох-аспектної структури мови, то мається на увазі саме розділене в часі, послідовне засвоєння різних аспектів мови.

2. Психологічний, або умовно-комунікативний. Підхід спрямований на набуття та розвиток навичок і умінь, мовленнєвої діяльності, а саме, побудову мовленнєвих висловлювань або ланцюжків висловлювань. Методисти зазначають, що відповідно до цього напрямку, головним є не оволодіння граматиною, фонетикою і лексикою, а вироблення граматичних, фонетичних і лексичних умінь, що наочно показує, як вирішуються завдання засвоєння лінгвістичного аспекту мови.

3. Комунікативний. Передбачається навчання предмету через взаємодію усіх його трьох аспектів. Одночасно із запам'ятовуванням матеріалу, виробляються уміння і навички мовленнєвої діяльності, які формуються як синхронно, так і залежно від ситуації. Очевидно, що для досягнення цієї мети, необхідне створення умов, що відповідають умовам реального спілкування.

Як писав У. М. Ріверс – з самого початку навчання потрібно розробити ситуації, де учень вмотивований використовувати мову в звичному повсякденному житті – для встановлення і підтримки стосунків з іншими людьми, отримання і передачі інформації, вираження свого відношення до чого-небудь, здатність переконати іншу людину тощо[3: 47].

Комунікативний підхід до навчання мови в 70-80 рр. ХХ ст. проявився досить виразно. У вітчизняній методичній літературі комунікативний підхід представлений рядом робіт, зокрема А. Д. Климентенко, Е. І. Пасова, Г. В. Рогової, В. Л. Скалкина та ін. Відповідно і на практиці, під час навчання все більше спостерігається вплив цього явища. Абсолютно очевидно, що і так звані інтенсивні методи навчання, повною мірою використовують комунікативний

підхід. Водночас, немає жодних сумнівів, що переорієнтація методики на комунікативний підхід в навчанні має об'єктивний і глобальний характер, що є ключовим у викладанні іноземних мов.

У 70-80 рр. ХХ ст. процес навчання мови був представлений системою комунікативних вправ, які повинні були забезпечити реалізацію комунікативного підходу вже на початковому етапі її вивчення.

Якщо розглянути вправу як повторення однієї і тієї ж дії, то в якості комунікативної форми роботи цей термін ми можемо застосовувати лише умовно, оскільки мається на увазі набір реальних життєвих ситуацій, завдань-стимулів до реалізації дії відповідно до потреб якої-небудь немовної діяльності. Фактично, їх функція, в основному, полягає в тому, аби переорієнтувати мотив з мовної діяльності на діяльність загального типу (трудова) і, таким чином, виробивши учня вміння перетворювати мовну діяльність на мовленнєву дію (А. А. Леонтьєв). Вправи комунікативного типу будуються в основному на понадфразовому і текстовому рівнях. Одна з головних властивостей цих вправ визначається тим, що, виконуючи їх, учень має повну свободу у виборі засобів, змісту вираження і, більше того, вирішує чи доречна комунікація взагалі. По суті, усі ці дії визначаються не лише предметом і метою спілкування, а й персональними інтересами учня. Тут можна відмітити, що подібні вправи повинні будуватися незалежно від системи і послідовності оволодіння лінгвістичним матеріалом. Його семантизація реалізується з опорою на інформацію, отриману в результаті її сприйняття і в умовах, коли учень дійсно хоче висловитися (У. М. Ріверс, И. А. Кузьмічева). Подібний психологічний фон, очевидно, здатний створити необхідні умови для позитивного закріплення знань[2:36].

Отже, можна зробити висновок, що сучасна методика і практика в процесі навчання іноземної мови являють собою не систему, а потужний апарат вправ, який фактично складається з різних систем, кожна з яких відповідає за вивчення одного з аспектів мови. Враховуючи загальну тенденцію до використання комунікативного підходу, в процесі навчання мови співіснують системи, які взаємно себе доповнюють і знаходять своє застосування в різних пропорціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Harmer J. The Practice of English Language Teaching / J. Harmer – London, 1983.
2. Littlewood W. Communicative Language Teaching / W. Littlewood – Cambridge, 1981.
3. Richards Jack C. Communicative Language Teaching Today / Jack C. Richards – Cambridge Univ. Press, 2006.
4. Swan M. Practical English Usage / M. Swan – Oxford University Press, 1980.